

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย

The Propagation of Buddhism Model of Evangelist to be in line with Thai Society

พระมหาศรีพยัคฆ์ กงพาน, วรวุฒิ เพ็งพันธ์ และศรีวรรณ ยอดนิล

Phramaha Sriphayak Kngphan, Worawut Phengphan and Sriwan Yodnil

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy (Education and Social Development) Burapha University

E-mail : nonfa_21@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย 2) สังเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย และ 3) เสนอแนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์และฆราวาส ซึ่งเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย จำนวน 10 รูป/คน และใช้การสนทนากลุ่มพระสังฆาธิการระดับจังหวัดและระดับวัด กลุ่มนักวิชาการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย ประกอบด้วย คุณค่า 6 ด้าน ได้แก่ด้านจิตใจ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านการดำเนินชีวิต และด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

2. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบเชิงรุก 2) แบบเชิงรับ และ 3) แบบผสมผสาน โดยรูปแบบผสมผสานเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะเป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งแบบเชิงรุกและแบบเชิงรับ

3. แนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ควรนำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เบอร์โล ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ โดยเชื่อมโยงกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านนักเผยแผ่ ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ ด้านช่องทางในการเผยแผ่ และด้านผู้รับการเผยแผ่

คำสำคัญ : รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the value of Buddhism propagation for the development of Thai society; 2) to synthesize the propagation of Buddhism by evangelists in accordance with Thai society; and 3) To propose guidelines for applying the propagation of Buddhism to develop Thai society as a qualitative research. The data was collected by in-depth interviews with 10 people who are monks and laymen; and a focus group with 8 administrators of Sangha group provincial level and the temple level to content analysis.

The research found that:

1. The value of propagating Buddhism for the development of Thai society consists of 6 aspects which were mind, moral, social, intelligence, life, and Buddhism inheritance.

2. The Buddhism propagation model of evangelists that was consistent with Thai society in strategic model includes: 1) Proactive 2) Passive and 3) Mixed which the Mixed model was the most appropriate and consistent with the current Thai society because it can be applied both Proactive and Passive model.

3. Guideline for the application of the propagation of Buddhism to the development of Thai society was to apply SMCR the communication theory concepts of David K Berlo to Applied in propagation

the link with the Buddhism propagation model which were evangelists, contents of propagation, channels of propagation, and propagate recipients.

Key words: The Buddhism propagation model, Buddhism evangelists

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากที่ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระพุทธเจ้าทรงใคร่ครวญถึงภูมิธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ว่าเป็นสิ่งที่ยากแก่คนที่มีธุลีในดวงตามาก คือ ผู้ที่ยังข้องอยู่กับกิเลสราคะตัณหานานัปการ แต่กระนั้น พระพุทธองค์ก็ยังทรงอาศัยพระมหากษัตริย์ที่ทรงเล็งเห็นสัตว์โลกว่ายังตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ พระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยที่จะอนุเคราะห์แก่เวไนยสัตว์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นขึ้น (วิ.ม.ไทย 4/8/12. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยในสังฆธรรมอันล้ำเลิศที่พระองค์ได้ค้นพบ คือ อริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) พร้อมทั้งกฎไตรลักษณ์ และได้เผยแผ่หลักธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบแก่สาวกกลุ่มแรก คือกลุ่มปัญจวัคคีย์ ต่อมาคือพระยส และพรรคพวกพระยสอีก 55 ท่านจนได้บรรลุหลักธรรมเป็นพระอรหันต์ จากนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงส่งพระอริยสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระอริยสาวก 60 รูป ที่พระพุทธองค์ส่งไปเผยแผ่นั้นล้วนแต่เป็นผู้มีชื่อเสียง เช่น เป็นลูกเศรษฐี มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ (พระวุฒิกโรน วุฑฒิกรโรน (พรหมพิมพ์), 2543, หน้า 1) พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระพุทธโอวาทแก่พระอริยสาวก 60 รูป เพื่อไปประกาศพระพุทธศาสนาชุดแรกนี้ ความว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย

โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม”

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพระพุทธโอวาทนี้ ถือเป็นกุญแจเปิดประตูสู่การเดินทางเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมแก่พุทธบริษัททั้ง 4 ให้ช่วยกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่และสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แผ่ขยาย

ไปทั่วทุกทิศ (พระมหาฐานันดร เขมปโลโย (มือแป), 2556 : 2) จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากพระสาวกของพระพุทธองค์เป็นครั้งแรกของโลก

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้เริ่มต้นต่อเนื่องมาถึงสมัยกรุงสุโขทัยจวบจนปัจจุบันนั้น นับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เสมือนน้ำ อาหาร และอากาศที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์โลก กล่าวคือ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่คู่สังคมไทยมายาวนาน จะเห็นได้จากการแสดงออกทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ จนไม่อาจปฏิเสธได้ว่า พระพุทธศาสนากับสังคมไทยนั้นมีความผสมกลมกลืนกันอย่างแยกไม่ออก และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยก็เป็นไปในลักษณะญาติพี่น้อง พี่งพาอาศัยกันได้ และมีน้ำใจต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส จึงมีคำกล่าวว่า “คุณปู่ยิ้มสง่า คุณยายยิ้มเสมอ คุณตายิ้มง่าย คุณยายยิ้มงาม จึงได้นามว่า สยามเมืองยิ้ม” แม้ชาวต่างชาติก็ยกย่องในเรื่องนี้ และด้วยวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ผ่านมา ก็แสดงให้เห็นได้ว่าเป็นรากฐานของบ้านเมืองที่น่าอยู่อาศัยเหมาะกับการดำเนินชีวิต และเป็นแบบอย่างที่ดีของนานาประเทศ (รวีโรจน์ ศรีคำพา, 2555 : 85)

ปัจจุบันสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม โดยสาเหตุที่ประชาชนเสื่อมโทรมจากศีลธรรมนั้น เป็นผลเนื่องมาจากประชาชนมองเห็นคุณค่าทางวัตถุนิยมสำคัญกว่าจิตใจ โดยไม่ได้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี หรือไม่ประพฤติปฏิบัติชอบ อีกทั้งลดระดับความสำคัญของพระสงฆ์ ทำให้ประชาชนขาดศีลธรรม คุณธรรม จากการยึดถือวัตถุนิยมเป็นที่ตั้ง ส่งผลให้คณะบุคคลในสังคมเป็นนักฉวยโอกาสสังคมถูกรอบงำด้วยความโลภ โกรธ และความหลง ถูกกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตาอาหาร หดหายไปจากจิตใจของสังคม สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ความวิปริต ความสับสนวุ่นวาย เป็นสัญญาณบ่งบอกถึงความเสื่อมสลายด้านจิตใจ เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552, หน้า 24) ขณะเดียวกัน สาเหตุที่ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปห่างเหินจากวัดและพระสงฆ์ คือไม่มีเวลา ติดภารกิจทางอาชีพและครอบครัวเห็นศาสนาหรือธรรมะเป็นสิ่งไม่จำเป็น ไม่มีศรัทธา ขาดความเชื่อมั่น เมื่อทุกข์ยังไม่เกิดจึงยังไม่เห็นคุณค่าของธรรมะ อีกทั้งพระยังขาดวิวัฒนาการในการเผยแผ่ และ

ประพาศติพิศพลาดเสี่ยหายประชาชนจึงเกิดความเปื้อนหาย (พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธรรมเวทิต), 2558 : 184) เมื่อสังคมาแปรเปลี่ยนไปเช่นนี้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทศศาสนาทำได้ยากขึ้นและด้านปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทศศาสนาภายในวัดในปัจจุบัน ซึ่งกองพุทศศาสนสถาน สำนักงานพระพุทศศาสนาแห่งชาติ ได้ศึกษาถึงวิธีการเผยแผ่ พบว่า ปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่แต่ละวัด มีลักษณะหลากหลาย บางอย่างมีลักษณะคล้ายกันและแตกต่างกัน รวมถึงการติดต่อสื่อสารการจัดกิจกรรมในแต่ละวัดที่มีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง มีการการดำเนินการล่าช้า ขาดความร่วมมือระหว่างวัดต่างๆ บางครั้งมีความขัดแย้งเรื่องการบริหารจัดการภายในวัด และวิธีการเผยแผ่ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันเป็นต้น (กองพุทศศาสนสถาน สำนักงานพระพุทศศาสนาแห่งชาติ, 2552 : 173) สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทศศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทศศาสนา โดยเฉพาะความรู้ความสามารถ ในการศึกษา (พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี), 2558) ซึ่งชี้ชัดว่าพระสงฆ์ส่วนมากขาดทักษะความสามารถในการสื่อสารธรรมะ ในการเผยแผ่พระพุทศศาสนา ซึ่งพระสงฆ์บางรูปบางท่านนั้น มีทักษะความสามารถในการเผยแผ่ที่ดีเป็นที่ยอมรับ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีพระสงฆ์อีกเป็นจำนวนมากที่ยังขาดทักษะความสามารถในการเผยแผ่พระพุทศศาสนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ยังขาดองค์ความรู้หรือรูปแบบในการเผยแผ่ที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี อันนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทศศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งไม่รู้จักการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน หรือ สถานการณ์ทางสังคม และเนื้อหาที่นำไปเทศน์หรือบรรยายนั้นไม่เหมาะสมกับจริตของผู้ฟังหรือกลุ่มผู้ฟัง ทำให้การฟังธรรมเป็นเรื่องน่าเบื่อ และไม่สามารถดึงความสนใจจากผู้รับฟังได้ เป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่มองศาสนาเป็นเรื่องไกลตัว และสนใจในหลักธรรมทางพระพุทศศาสนาน้อยลง แม้ในปัจจุบันนี้มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรืออินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่หลักธรรม ก็ช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะปัญหาหลักอื่นๆ ในการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์ยังขาดการปรับปรุง และเทคนิควิธีการในการนำเสนอ

การเผยแผ่พระพุทศศาสนาของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องปรับตัวและปรับวิธีการเผยแผ่พระพุทศศาสนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า พระสงฆ์และผู้เผยแผ่จำนวนมากที่ยังขาดทักษะขาดองค์

ความรู้หรือรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะ กรอบเนื้อหาธรรมที่นำเสนอไม่มีความน่าสนใจ การอธิบายธรรมหรือบรรยายธรรมไม่เหมาะกับจริตของกลุ่มผู้ฟัง การใช้รูปแบบการบรรยายไม่ทันสมัย เช่นการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในการเผยแผ่นั้นยังคงยึดถือตามแบบประเพณีดั้งเดิม ไม่มีความหลากหลายในการเข้าถึงคนในสังคมปัจจุบัน ทำให้ผู้คนในสังคมปัจจุบันเห็นห่างจากพระพุทธศาสนา ขาดการโน้มมน้ำใจจิตใจของประชาชนให้มาสนใจในหลักธรรมซึ่งการไม่มีความรู้ความสามารถทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับของพุทธบริษัททั้งหลาย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทย ยังมีนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวนหนึ่ง ที่มีความรู้ความสามารถและประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นที่ยอมรับของพุทธบริษัททั้งหลายในประเทศ และต่างประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาหลักการหรือรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนำมาสังเคราะห์ เป็นรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย ทั้งนี้ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่ ให้พุทธศาสนิกชนได้รู้และเข้าใจนั้น สิ่งสำคัญคือ รูปแบบวิธีการสอน การใช้ภาษา รวมถึงอุปมาและกลวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการนำเสนอ นอกจากจะทำให้เกิดความเข้าใจแล้วยังต้องทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของหลักธรรมที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมที่มีอยู่เดิม จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น พระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ความสามารถมีทักษะและรูปแบบวิธีการที่ดีในการนำเสนอธรรมะ เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจและเข้าใจในหลักธรรมให้มากยิ่งขึ้น

จากกรอบการร่างยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 หัวข้อการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของประเทศ ในด้านองค์ความรู้พื้นฐานทางสังคมและความเป็นมนุษย์นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตปัญญาและศาสนธรรมเพื่อการปฏิรูปศาสนธรรมและเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันในพฤติกรรมความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคมและความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินภายใต้บริบทสังคมแห่งปัญญาและภูมิธรรม การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้ผู้คนในสังคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยพัฒนาพื้นฐานทางสังคมและความเป็นมนุษย์ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา คุณค่าและรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ของนักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ประสบความสำเร็จหรือเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชน เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย และเพื่อเสนอแนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย และสังเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์และฆราวาส ซึ่งเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย จำนวน 10 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้มีผลงานวิชาการและการบรรยายธรรมผ่านตามสื่อสังคม เป็นที่รู้จักของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย และเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) วิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบตีความและสรุปข้อมูลสำคัญ โดยเขียนเป็นเชิงพรรณนาความ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย โดยการสนทนากลุ่ม ซึ่งเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากกลุ่มพระสังฆาธิการระดับจังหวัดและระดับวัด กลุ่มนักวิชาการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 8 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. คุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย คุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย พบว่า คุณค่าของการเผยแผ่สามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านคุณธรรม คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต และคุณค่าด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ซึ่งคุณค่าในแต่ละด้านพบผล ดังนี้

คุณค่าด้านจิตใจ พบว่า การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้ได้รับการเผยแผ่เกิดการพัฒนาจิตวิญญาณที่สูงขึ้น ส่งผลให้มีจิตใจที่ทำงานมีความสุขภาพจิตหรือมีสมรรถภาพจิตที่ดีและนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น ร่างกาย วัฒนธรรม สังคม ประเทศชาติ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตมีความสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความดีงามเบิกบานใจเข้าใจตนเองและผู้อื่น การพัฒนาจิตใจของตนเองให้คลายจากความทุกข์และตั้งจิตใจไม่ให้ตกต่ำ

คุณค่าด้านคุณธรรม พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้คนในสังคมอยู่กันด้วยความรักและเมตตาต่อกันไม่เบียดเบียนกัน คนในสังคมจะเกิดสันติสุขได้ เพราะอยู่ในกรอบของคุณธรรมนั้น การเผยแผ่ให้ความรู้ด้านธรรมะและให้แนวฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดการกล่อมเกลาใจคนให้มีคุณธรรมมากขึ้น

คุณค่าด้านสังคม พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธเจ้าสอนให้มีสติเกิดปัญญา ถ้าพระสงฆ์ได้นำสิ่งที่ดีมีคุณค่าคือพระธรรมคำสอนไปเผยแผ่ ก็จะเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก บ่งบอกถึงความมั่นคงของการพัฒนาชาติบ้านเมือง และก็ช่วยทำให้ผู้คนปฏิบัติต่อกันด้วยความรักหรืออย่างน้อยก็ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งก็นำไปสู่ความสงบสุขในสังคม

คุณค่าด้านสติปัญญา พบว่า สติปัญญาจะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยการเผยแผ่ให้ความรู้ทางธรรมะ ให้แนวปฏิบัติจากการเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้การศึกษาเปิดหูเปิดตาประชาชนให้มีความสว่างไสวในสติปัญญาและจิตวิญญาณ ถ้าได้ฟังการเผยแผ่อบรมของพระที่มีเทคนิคในการเผยแผ่ปัญญาของคนต้องเกิด ซึ่งสังคมประเทศชาติจะพัฒนาได้ เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา เป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง

คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต พบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีคุณค่าโดยตรง ในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน คือ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ ด้านปัญญา ก็จะกลายเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ รู้จักหากินชอบเลี้ยงชีวิตชอบ เห็นคุณประโยชน์ ในการหาทางออกจากทุกข์ก็จะดำเนินชีวิตได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คุณค่าด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา พบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาที่มีอายุยืนออกไป ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแพร่ ก็ได้แก่ที่ภูมิฐานะคลายความเห็นผิดการเข้าใจผิดได้วิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นวิถีพุทธในปัจจุบัน และตั้งใจของคนไม่ให้ตกไปในอำนาจของความชั่ว

2. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ ซึ่งพบว่า มี 3 รูปแบบ และแต่ละรูปแบบมีหลักการ ดังนี้

รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย : แบบเชิงรุก พบว่า เป็นการเผยแพร่โดยการออกไปหาผู้ฟัง ซึ่งเน้นผู้ฟังจำนวนมากและมีความหลากหลาย กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไปทั้งในสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน/องค์กร/บริษัท ต่างๆ มุ่งเน้นเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้ทุกกลุ่มไม่เฉพาะเจาะจง นักเผยแผ่จะมุ่งมั่นและตื่นตัวในการแสดงธรรมได้ทุกที่ทุกเวลา โดยใช้วิธีการบรรยายและประยุกต์ใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจ ซึ่งใช้เวลาบรรยาย 2-3 ชั่วโมง/ครั้ง ใช้หลักธรรมทั่วไปที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคม เพื่อก่อให้เกิด 5 ส. คือ สนุก สาระ สติ สงบ สำนึก และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไปได้

รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย: แบบเชิงรับ พบว่า เป็นการเผยแพร่โดยผู้ฟังเลือกที่จะเข้ามาด้วยตนเอง กลุ่มเป้าหมายจะเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปทั้งในสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน/องค์กร/บริษัทต่างๆ และผู้ฟังมีจำนวนจำกัด นักเผยแผ่เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมตามความสนใจเฉพาะกลุ่ม โดยวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาตามความต้องการเฉพาะบุคคลที่สนใจเป็นรายกลุ่มย่อย มีรูปแบบเฉพาะตัวคือการปฏิบัติเป็นคอร์ส 1 วัน 3 วัน หรือ 7 วัน ใช้หลักธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณผู้ฟังให้สูงขึ้น

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย : แบบผสมผสานพบว่า เป็นการเผยแผ่โดยใช้ช่องทางที่หลากหลายและการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆให้แก่ผู้ฟังทุกกลุ่ม จำนวนผู้ฟังมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ นักเผยแผ่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการถ่ายทอดมีความสนุกโดยแฝงไปด้วยธรรมะและมีความยืดหยุ่นเพื่อเตือนสติผู้ฟังตามสถานการณ์ของสังคม กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไปทั้งในสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน/องค์กร/บริษัทต่างๆ ใช้วิธีการทั้งการบรรยายและปฏิบัติประยุกต์เทคนิคต่างๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจและใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะกับผู้ฟังโดยวิเคราะห์กรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมและสอดแทรกหลักธรรม เวลาในการเผยแผ่มีทั้งแบบระยะสั้นและระยะยาว ใช้หลักการพูดให้ฟังสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่เป็นสุขให้เห็น ปฏิบัติให้เป็นแรงบันดาลใจ

3. แนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ควรนำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เบอริโล (David K. Berlo, 1960) ได้แก่ ด้านนักเผยแผ่ (S: Sender) ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ (M: Message) ด้านช่องทางในการเผยแผ่ (C: Channel) และด้านผู้รับการเผยแผ่ (R: Receiver) ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ โดยเชื่อมโยงกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

ด้านนักเผยแผ่ (S: Sender) แบบเชิงรุก ตั้งเจตนารมณ์เพื่อการเผยแผ่โดยไม่มุ่งลาภสักการะ ศึกษาทั้งทางโลกทางธรรมให้เข้าใจ วิเคราะห์ผู้ฟังและสถานการณ์ของสังคม ค้นคว้าข้อมูลอยู่เสมอ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่กล่าวร้าย แบบเชิงรับ ศึกษาทั้งทางโลกทางธรรม วิเคราะห์ผู้ฟังและสถานการณ์ของสังคมมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม คอร์สฝึกอบรมมีความสามารถนำการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมได้เป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความเลื่อมใสศรัทธาทั้งทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้ได้สัมผัส ไม่กล่าวร้าย แบบผสมผสาน ศึกษาทั้งทางโลกทางธรรมวิเคราะห์ผู้ฟังและสถานการณ์ของสังคมมีวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่รู้จักบริหารจัดการในการเผยแผ่มียุทธศาสตร์ที่ดีไม่กล่าวร้าย เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส และปฏิบัติให้เป็นแรงบันดาลใจ

ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ (M: Message) แบบเชิงรุก ตั้งวัตถุประสงค์/เขียนแผนการบรรยายเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย/สถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน/สมณะสาธิต มีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี ตรงต่อเวลา แบบเชิงรับ จัดทำกำหนดการแผนเนื้อหา

กิจกรรมการบรรยายฝึกอบรมเป็นคอร์สหลักสูตร เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและช่วงเวลา ในการทำกิจกรรมมีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี แบบผสมผสาน ใช้เนื้อหาหลากหลายมีความยืดหยุ่นมีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี/คลิปธรรมะ/ข้อความประกอบภาพ/เพลงธรรมะ/ภาพพุทธศิลป์ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย/คนร่วมยุคสมัยและสถานการณ์ในสังคม

ด้านช่องทางในการเผยแพร่ (C: Channel) แบบเชิงรุก หน่วยงานๆ และสถานที่ทั่วไป ทำหนังสือโครงการบรรยายเผยแพร่ถึงหน่วยงานต่างๆ แบบเชิงรับ อยู่กับสถานที่เฉพาะ/วัด/สถานฝึกอบรมต่างๆ ทำหนังสือหรือป้ายเชิญชวนเข้าคอร์สฝึกอบรมปฏิบัติ จัดสถานที่ให้มีความเหมาะสม/ความสะดวก/มีบรรยากาศในการฟังธรรม/มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อรองรับความหลากหลายของประชาชน แบบผสมผสาน ใช้ช่องทางที่หลากหลายไม่ยึดติดในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ช่องทางออนไลน์/เฟซบุ๊ก/ไลน์/ยูทูป/การจัดรายการวิทยุ/การเขียนหนังสือธรรมะ /การจัดนิทรรศการในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ด้านผู้รับการเผยแพร่ (R: Receiver) แบบเชิงรุก กลุ่มผู้ฟังที่อยู่ตามสถานที่ต่างๆ ทั่วไป แบบเชิงรับ กลุ่มบุคคลที่สนใจเข้ามาฝึกปฏิบัติอบรมจากกลุ่มบุคคลทั่วไป แบบผสมผสาน กลุ่มบุคคลทั่วไป ไม่จำกัดช่วงวัย และกลุ่มบุคคลในสังคมโลกออนไลน์

อภิปรายผลวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย มีประเด็นนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. คุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีคุณค่า 6 ด้าน คือ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านคุณธรรม คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต คุณค่าด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา มีดังนี้

คุณค่าด้านจิตใจ พบว่า การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้ได้รับการเผยแผ่เกิดการพัฒนาจิตวิญญาณที่สูงขึ้น ส่งผลให้มีจิตใจที่ตึ๊งามมีสุขภาพจิตหรือมีสมรรถภาพจิตที่ดีและนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น ร่างกาย วัฒนธรรม สังคม

ประเทศชาติ ซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความดีงามเบิกบานใจเข้าใจตนเองและผู้อื่น การพัฒนาจิตใจของตนเองให้คลายจากความทุกข์และดึงจิตใจไม่ให้ตกต่ำ ดังนั้น จิตใจจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชีวิต เพราะเมื่อจิตใจหรือจิตวิญญาณที่ได้พัฒนาจากการมี ศีล สมาธิ และจนเกิดปัญญาแล้ว มีคุณภาพหรือมีสมรรถภาพจิตที่ดีแล้ว ก็จะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การพัฒนาคนในสังคมไทยให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขร่วมกัน สอดคล้องกับ จารวี มั่นสินธร (2560) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาจิตตามหลักไตรลักษณ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การฝึกอบรมด้วยรูปแบบการพัฒนาจิตตามหลักไตรลักษณ์ มีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาจิตด้านอนิจจัง ด้านทุกขัง ด้านอนัตตา และโดยภาพรวม สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมหลังการทดลอง นอกจากนี้พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและกระบวนการคิด โดยไม่นำเอาทุกข์มาทาบถมตนไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม เพียรกระทำเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป

คุณค่าด้านคุณธรรม พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้คนในสังคมอยู่กันด้วยความรักและเมตตาต่อกันไม่เบียดเบียนกัน คนในสังคมจะเกิดสันติสุขได้ เพราะอยู่ในกรอบของคุณธรรมนั้น ในยุคปัจจุบันที่ได้พัฒนาความเจริญด้านวัตถุหรือด้านเศรษฐกิจ คนในสังคมก็จะยึดติดอยู่กับความสุขในด้านวัตถุเป็นส่วนใหญ่ จนลืมพัฒนาคนในด้านคุณธรรมหรือจิตใจควบคู่กันไป ก็จะนำไปสู่สังคมที่มีแต่ความวุ่นวาย ซึ่งคุณธรรมความดีเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนา ทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพื่อความอยู่ร่มเย็นเป็นสุขของคนในสังคม สอดคล้องกับ พระครูศรีปริยัติมงคล สิริมงคล (คำภีบาล) (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคำภีร์โบลานอีสาน: เรื่องธรรมดาสอนโลก ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมในวรรณกรรมเรื่องธรรมดาสอนโลกเป็นคุณธรรมที่สอนผ่านกระบวนการสอนด้วยการกล่าวเป็นนิทานเป็นเรื่องๆ เช่น เรื่องเศรษฐีตกยาก ในเรื่องนี้จะสอนให้คนประพฤตินอยู่ในศีลธรรมด้วยการควบคุมจิตใจตนเอง เรื่องพระราชapakครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข เป็นต้น

คุณค่าด้านสังคม พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธเจ้าสอนให้มีสติเกิดปัญญา ถ้าพระสงฆ์ได้นำสิ่งที่ดีมีคุณค่าคือ

พระธรรมคำสอนไปเผยแผ่ ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก บ่งบอกถึงความมั่นคงของการพัฒนาชาติบ้านเมือง และก็ช่วยทำให้ผู้คนปฏิบัติต่อกันด้วยความรักหรืออย่างน้อยก็ไม่เบียดเบียนกัน เพราะการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อคนในสังคมมีน้ำใจดีน้ำใจมีความรักความเมตตาต่อกันช่วยเหลือเผื่อแผ่แบ่งปัน ด้วยการยึดเอาหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติก็จะเกิดความสงบสุขในสังคม สอดคล้องกับ ภาณุตต ยอตแก้ว (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นยุคสมัยใหม่ของพระพุทธศาสนาไทย: พระพุทธศาสนากับสังคม ผลการวิจัยพบว่า การแข่งขันกับแนวคิดสมัยใหม่ของโลกตะวันตก ความล้มเหลวของสถาบันต่างๆในสังคมไทย และการรุกรานของการเผยแผ่แพร่คำสอน ของคริสต์จักรในประเทศไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมต้องเกิดขึ้นในประเทศไทย

คุณค่าด้านสติปัญญา พบว่า สติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดรู้เหตุปัจจัยและผลในสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบและรอบด้าน ก่อนลงมือตัดสินใจทำอะไรก็ต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญพิจารณา และเมื่อเกิดปัญหาที่ต้องใช้สติปัญญาคอยกำกับควบคุมอารมณ์ต่างๆ เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่สติปัญญาจะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยการเผยแผ่ให้ความรู้ทางธรรมะ ให้แนวปฏิบัติจากการเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ เอื้อมอร ชลวร (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ปัญญาเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นในการจัดการการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลายด้าน หากขาดปัญญาจะทำให้พบกับปัญหาและความทุกข์มากมาย การพัฒนาปัญญาเป็นการทำให้ความรู้ ความเข้าใจชัดเจนเจริญขึ้นเพื่อนำมาจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตเพื่อเป้าหมายที่วางไว้

คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีคุณค่าโดยตรงในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน คือ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ ด้านปัญญา เมื่อคนได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ก็จะกลายเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ การดำเนินชีวิตก็ต้องมีสติรู้เหตุรู้ผลมีสัมมาทิฐิหรือมีวิถีคิดที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพที่เป็นไปในทางที่ชอบรู้จักหักห้ามใจชอบเลี้ยงชีวิตชอบ เห็นคุณประโยชน์ในการหาทางออกจากทุกข์ก็จะดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์) (2555) ได้

ศึกษาเรื่องการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ "Fee Model" เป็นหลักการที่เกิดจากการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ เมื่อนำไปบูรณาการแล้วสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

คุณค่าด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนานี้มีอายุยืนออกไป ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแผ่ก็ได้แก่ที่ภูมิฐานะคลายความเห็นผิดการเข้าใจผิดได้วิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นวิถีพุทธในปัจจุบัน และตั้งใจของคนไม่ให้ตกไปในอำนาจของความชั่ววู่นั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีประโยชน์มีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติและการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา โดยพัฒนาคนที่ทำงานด้านพระศาสนาให้มีคุณภาพ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ศิล สมาธิ ปัญญาแล้วนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการรักษาพระธรรมและนำไปเผยแผ่ เพื่อจรรโลงพระธรรมคำสอนของพุทธเจ้าให้กว้างไกล สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 มาตรา 6 กำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการ แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กำหนดส่วนงานมีภารกิจในด้านทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมและ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ (คู่มือพุทธศาสนิกชน กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2552, หน้า 111-117) ได้กล่าวถึง หน้าที่เผยแผ่ธรรมว่า การที่พุทธศาสนิกชนเมื่อได้ศึกษาปฏิบัติธรรมจนได้รับผลประจักษ์เป็นความสุขกายสบายใจ หรือมีจิตสงบพบความสุขที่เยือกเย็นด้วยตนเองแล้วไม่ควรตระหนี่หรือหวงแหนหลักธรรมไว้ แต่ควรดำเนินตนตามแบบอย่างพระพุทธจริยาวัตรและการดำรงชีวิตของพุทธสาวกด้วยการเป็นผู้เผยแผ่ธรรม แนะนำชักชวนให้ผู้อื่นหันมาศึกษาปฏิบัติธรรม ได้รับประโยชน์สุขแห่งการปฏิบัติธรรมเฉกเช่นเดียวกับตน อันจะก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

2. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ ซึ่งพบว่า มี 3 รูปแบบ คือ แบบเชิงรุก แบบเชิงรับ และแบบผสมผสาน ซึ่งจากผลการวิจัย สอดคล้องกับ ดวงกมล ทองคนารักษ์ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งสมถและวิปัสสนา ตลอดจนปัจจัยที่เกื้อกูลการปฏิบัติธรรม เช่น การตัดปลิโพธ การแสวงหากัลยาณมิตร การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรม และสัปปายะในการปฏิบัติธรรมล้วนมีผลต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม นอกจากนี้รูปแบบการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมของชาวต่างประเทศในประเทศไทย ควรมีจัดโครงการปฏิบัติธรรมแยกตามกลุ่มของผู้เข้าปฏิบัติธรรม

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี) (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ผลการศึกษาพบว่า วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าในยุคสมัยพุทธกาลนั้น ทรงใช้พุทธวิธีในการสอนที่ต้องเริ่มต้นจากปรัชญาขั้นพื้นฐานอันได้แก่กัลยาณมิตร โดยพิจารณาจากหลักของนักเผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กัน ผสานรวมกับผู้สอนที่ต้องมีลีลาการสอนและหลักการสอน กรณีศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.9 และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาที่มีต่อเยาวชนชาติพันธุ์ปกากะญอ (กะเหรี่ยง) สำหรับยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกไว้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) หลักการวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) 2) การใช้ทฤษฎี 4 ส. ประกอบด้วย สันทัสสนา-แจ่มแจ้ง สมาทปนา-จุงใจ สมุเตชนา-แก้วักล้า สัมปหังสนา-ร่าเริง 3) หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้แก่ เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง รู้จักชี้แจง เป็นผู้อดทน พูดด้วยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำในทางเสื่อม และ 4) การสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สำหรับรูปแบบผสมผสานนั้น พบว่า ไม่มีรูปแบบตายตัว กล่าวคือ เป็นการเผยแผ่ที่สามารถใช้ได้ทั้งวิธีการในรูปแบบเชิงรุกและเชิงรับ โดยใช้ช่องทางที่หลากหลายและการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ให้แก่ผู้ฟังทุกกลุ่ม จำนวนผู้ฟังมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ใช้วิธีการทั้งการบรรยายและการปฏิบัติเป็นคอร์ส ประยุกต์เทคนิคต่างๆ

เพื่อกระตุ้นความสนใจ ซึ่งการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้มีรูปแบบวิธีการที่เฉพาะเจาะจงลงไปด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องกับ ทวีวัฒนา ทุนคุ้มทอง (2556) ที่ศึกษาการศึกษาวิเคราะห์วิธีเผยแพร่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันทน์เสถียรสุด ผลการวิจัยพบว่า การเผยแพร่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันทน์เสถียรสุด ใช้วิธีการอันหลากหลาย ได้แก่ การสนทนา การบรรยายธรรม การถาม-ตอบ โดยผ่านสื่อสาธารณะต่างๆ ทั้งธรรมะโฆษณา การแพร่ภาพทางรายการทีวี วิชชุ วารสารศาสตร์ทางบทความ และบทสัมภาษณ์ ในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อดิจิทัลและเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต ให้ความสนุกสนานทางปัญญาผ่านดนตรี การ์ตูน แอนิเมชัน ภาพยนตร์ ใช้วาทศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยการใช้คำที่คล้องจองกัน คั่นเคยและเข้าใจง่าย มีความไพเราะสละสลวยมาอธิบายหลักธรรมะที่ลึกซึ้งและยากแก่การเข้าใจ เป็นผู้ริเริ่มโครงการธรรมะสำหรับบุคคลทุกช่วงวัย ตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกโครงการเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้มาเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการทำงานในฐานะจิตอาสา

3. แนวทางการนำรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย พบว่า ควรนำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เบอริโล (David K. Berlo, 1960) ได้แก่ ด้านนักเผยแพร่ (S: Sender) ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ (M: Message) ด้านช่องทางในการเผยแพร่ (C: Channel) และด้านผู้รับการเผยแพร่ (R: Receiver) ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ โดยเชื่อมโยงกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดังที่ เบอริโล (David K. Berlo, 1960) ได้ อธิบายว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ S M C R (S: Sender) (M: Message) (C: Channel) (R: Receiver)

จากผลการวิจัย การนำทฤษฎีการสื่อสารมาประยุกต์ใช้จึงมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาฐานันดร เขมปญโญ (2557) ศึกษากลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบณพื้นที่สูงของภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย ต้องดำเนินการตามพันธกิจ 6 ประการ คือ เพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการพระบัณฑิตอาสา อำนวยความสะดวกแก่พระบัณฑิตอาสาผู้ทำหน้าที่ สร้างศักยภาพให้แก่พระบัณฑิตอาสาในการสื่อสารตามทฤษฎีการสื่อสาร นำทฤษฎีการสื่อสารไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ สร้างศักยภาพให้แก่พระบัณฑิตอาสาให้เข้าใจหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ตามทฤษฎีการสื่อสารบูรณาการทฤษฎีการบริหารจัดการทฤษฎีการสื่อสาร และหลักพุทธธรรมไปใช้ในการเผยแพร่ และสอดคล้องกับ

จุฑามาศ โรบินสัน (2557) ได้ศึกษา แนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของ พระสงฆ์ในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผ่านทางเฟซบุ๊ก ยูทูป เว็บไซต์ เช่น การโพสต์ภาพ อัฟโหลด วีดีโอ เป็นการปฏิบัติศาสนกิจทั้งในประเทศไทย และ ต่างประเทศ ได้แก่ การบรรยายธรรม การปาฐกถาธรรม ในด้านการตอบปัญหาเป็นการตอบปัญหาทั้งในรูปแบบของข้อความ และเป็นรูปแบบสื่อมัลติมีเดีย มีความทันสมัยทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนเนื้อหาของ ธรรมะ มีการนำเสนอทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาลี กระบวนการการสื่อสาร พุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบไปด้วย หลักทฤษฎีการ สื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง สื่อ ผู้รับสาร และที่สำคัญต้องมีเจตนาของการส่งสาร ข้อมูลที่เป็นเรื่องจริง ไม่บิดเบือน

สรุป

พระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญยิ่งต่อการ พัฒนาประเทศ เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่โดยตรง ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้กับ ประชาชนและเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวมั่นคงสถาพร ดังนั้น ผู้วิจัยจึง มุ่งศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมและ สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1. คุณค่าของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย ประกอบด้วย คุณค่า 6 ด้าน ได้แก่ด้านจิตใจ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านการดำเนิน ชีวิต และด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

2. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบเชิงรุก 2) แบบเชิงรับ และ 3) แบบ ผสมผสาน โดยรูปแบบผสมผสานเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะเป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งแบบเชิงรุก และแบบเชิงรับ

3. แนวทางการนำรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนา สังคมไทย ควรนำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เบอร์โล ไปประยุกต์ใช้ในการ เผยแผ่ โดยเชื่อมโยงกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านนักเผยแผ่ ด้าน เนื้อหาการเผยแผ่ ด้านช่องทางในการเผยแผ่ และด้านผู้รับการเผยแผ่

บรรณานุกรม

- กองพุทธศาสนสถาน. (2552). **คู่มือพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- จุฑามาศ โรบินสัน. (2557). **แนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย**. รายงานสืบเนื่องการประชุมสัมมนาวิชาการ, การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17.
- จารวี มั่นสินธร. (2560). **รูปแบบการพัฒนาจิตตามหลักไตรลักษณ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา**. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีวัฒนา ทุนคุ้มทอง. (2556). **การศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่และสื่อสารธรรมของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). **บุญบารมีบนแผ่นดินไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระวุฒิกธน์ วุฒิกธน์ (พรมพิมพ์). (2543). **ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาฐานันดร เขมปญโญ (มือแป). (2556). **กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูงของภาคเหนือตอนบน**. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี). (2557). **ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเยาวชน**. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี). (2558). **ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.

- พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธมฺมเวที). (2558). **รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี**. พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์). (2555). **การบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน**. ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีปริยัติมงคล สิริมงคล (คำภีบาล). (2548). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคำภีร์ไบเบิลอิสาน: เรื่องธรรมดาสอนโลก**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาณุทัต ยอดแก้ว. (2560). **ความเป็นยุคสมัยใหม่ของพระพุทธศาสนาไทย: พระพุทธศาสนากับสังคม**. วารสารไทยศึกษา ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2560.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รวีโรจน์ ศรีคำพา. (2555). **ธรรมนิเทศ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2560). **ร่างยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)**. กรุงเทพฯ: สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.
- เอื้อมอร ชลวร. (2553). **การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. สารนิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.